

Stensättning vid Åkraberget

Arkeologisk utredning, steg 2, inför ny detaljplan av området
Åkraberget inom fastigheten Södergården 1:1, Nässjö socken i
Nässjö kommun, Jönköpings län



Stensättning vid Åkraberget

Arkeologisk utredning, steg 2, inför ny detaljplan av området
Åkraberget inom fastigheten Södergården 1:1, Nässjö socken
och kommun, Jönköpings län



Jönköpings läns museums dnr: 2021-127
Länsstyrelsens dnr: 431-9044-2020

Rapport, foto och ritningar: Kristina Jansson och Anna Ödeén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>.

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd: Fastighetskartan © Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091. Terrängkartan, samt GSD–Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2022

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	8
Fornlämnings- och kulturmiljö	9
Tidigare undersökningar	9
Resultat	11
Sentida hägnader och stentippar	11
Sökschaktningen	11
Möjlig grav/Röjningsröse L2020:8247	12
Möjlig grav/Röjningsröse L2020:8264	12
Möjlig grav/Stensättning L2020:8250	13
Lägenhetsbebyggelse L2022:350	14
Tidigare registrerad grav L1973:4621	17
Fynd	17
Utvärdering av måluppfyllelse	17
Administrativa uppgifter	18
Referenser	19
Arkiv	19
Kartmaterial	19
Referenser på webben	19
Tryckta källor och litteratur	19

DEN UPPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14 §§ i Kulturmiljölagen samt genom direktiv och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

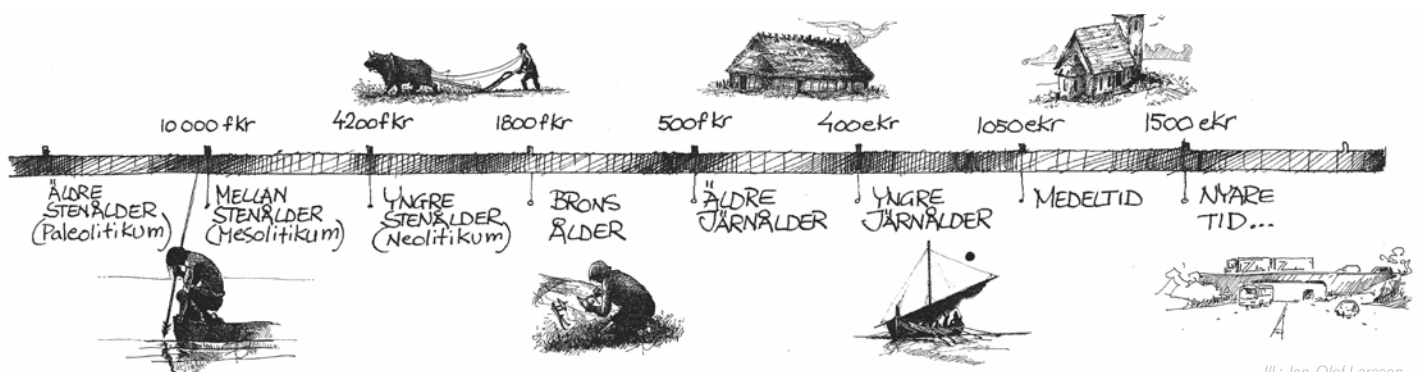
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningsens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.



Ill.: Jan-Olof Larsson

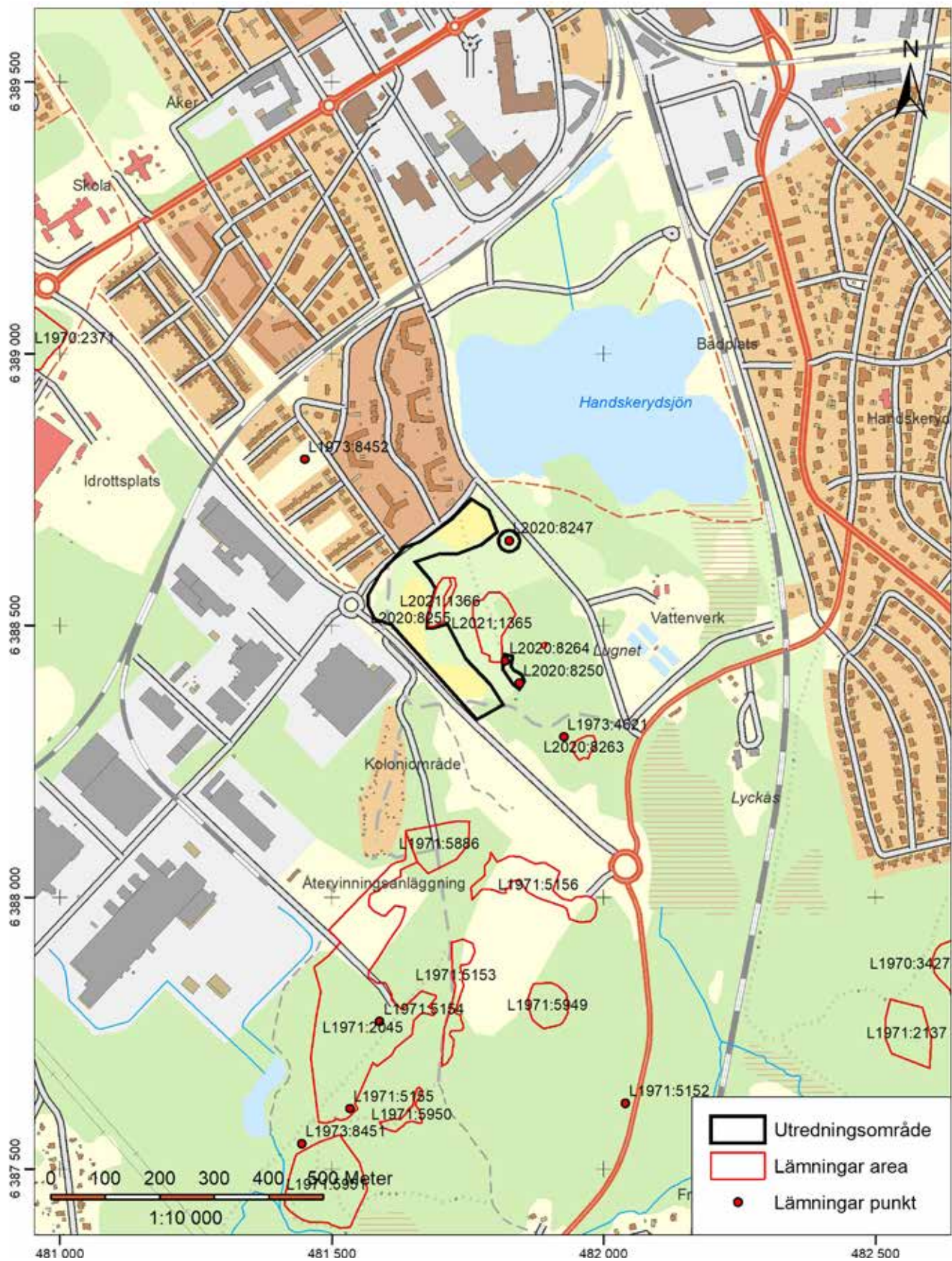
Sammanfattning

Med anledning av Nässjö kommuns planer på ny detaljplan inom området Åkraberget i södra delen av Nässjö stad har Jönköpings läns museum genomfört en arkeologisk utredning på platsen.

Utredningen utfördes genom viss undersökning av tre lämningar för att fastställa den antikvariska bedömningen av dessa; L2020:8247, L2020:8264 och L2020:8250. De två förstnämnda visade sig vara röjningsrösen medan den sista, L2020:8250, var en välbevarad grav i form av en stensättning med vällagd kantkedja och mittsten.

Dessutom sökschaktades ytor som ansågs vara lämpliga och som kunde innehålla förhistoriska anläggningar, främst av boplatskaraktär. Under detta arbete påträffades en hård, L2021:8062.

Inom utredningsområdet har också ett soldattorp legat, vid namn St55 Åkersholm. Tyvärr kunde inget ses av torpet, eller de som bott där, vid utredningen. Varken vid okulär besiktning, sökschaktning eller metalldetektering.



Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 63E 8iN. Skala 1:10 000

Inledning

Med anledning av Nässjö kommuns planer på ny detaljplan inför byggnation av bostäder i området Åkraberget har en arkeologisk utredning genomförts. Området ligger inom fastigheten Södergården 1:1 i Nässjö socken och kommun. Utredningen genomfördes av Jönköpings läns museum i november 2021 och ansvarig för fält- och rapportarbete var Anna Ödeén, antikvarie.

Den aktuella ytan bestod av tre delområden vilka sammanlagt mätte 3,6 hektar (figur 1).

Målsättning och metod

Målsättningen med utredningen var att fastställa om det fanns fornlämningar inom utredningsytan som skulle komma att beröras av den planerade byggnationen samt om så var fallet också preliminärt avgränsa dem. Resultatet ska kunna användas av Länsstyrelsen vid fortsatt tillståndsprövning och som underlag vid eventuella framtida arkeologiska åtgärder men också för Nässjö kommuns fortsatta planering.

Inom uppdraget ingick också, enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag, att uppdatera beskrivningen av den tidigare registrerade graven L1973:4621 samt rekommendera ett lämpligt skyddsavstånd till densamma. Om andra gravar kunde konstateras i samband med utredningen skulle även ett lämpligt skyddsavstånd anges för dessa.

För att nå målsättningen med utredningen genomfördes sökschaktsgrävning med hjälp av grävmaskin, tillsammans med viss kompletterande handrensning. De schakt som grävdes skulle enligt förfrågningsunderlaget inte läggas igen, men de visade sig bli relativt djupa främst i den nordöstra delen av området (figur 2). Därför togs en kontakt med kommunen (2021-11-16) eftersom vi ansåg att de kunde utgöra en fara och inom uppdraget lades därför schakten i denna del av utredningsområdet igen inom ramen för projektet.



Figur 2. Kristina sökschaktar i området ner mot Handskerydssjön. Här fylldes sedan schakten åter igen.

De eventuella gravar som skulle utredas inom projektet var L2020:8247, L2020:8264 och L2020:8250. Även vid dessa använde vi oss delvis av grävmaskin, men främst vid de två sistnämnda skedde också omfattande avtorvning för hand.

Vid de eventuella gravarna samt vid platsen för lägenhetsbebyggelsen använde vi oss också av metalldetektor.

Framkomna anläggningar, synliga element som stenmurar och grävda schakt mättes in digitalt med hjälp av nätverks RTK och ett urval fotograferades.

Topografi

Området är kuperat och ställvis går berg upp i dagen. Överlag sluttar området ner mot Handskerydssjön i nordöst och höjden över havet ligger mellan 290 och 310 meter. De områden som var aktuella inom föreliggande utredning bestod främst av öppna ytor och till större delen igenväxta åkrar. Mellan dessa röjda ytor låg mer av moras, det vill säga sankar och till stor del stenbemängda ytor, som också under historisk tid använts som avstjälpningsplats för större stenar (figur 3). Runt åkrarna växte främst lövträd och tätt

Figur 3. Exempel på de områden som benämns moras. Här med stenmur A4 i förgrunden.



med sly. Området runt stensättningen L2020:8250 var däremot beväxt med äldre blandbarrskog. Jordmånen utgjordes av morän och i sänkan ner mot Handskerydssjön i områdets nordöstra del var matjordslagret upp till 0,4–0,5 meter djupt. Uppe i södra och sydvästra delarna hade det däremot endast en tjocklek av 0,1–0,2 meter. Berggrunden i området utgörs främst av diabas.

I norr och väst begränsades utredningsytan av villor och industriområden med tillhörande vägar.

Fornlämnings- och kulturmiljö

I närområdet och främst sydväst om Åkraberget, där ingen bebyggelse finns, ligger flera områden med fossil åker. Främst består dessa av röjningsrösen som har tolkats som sentida och därför har fått den antikvariska bedömningen ”övrig kulturhistorisk lämning”. Lämningsnummer för några av dessa är L1971:5886, L1971:5156 och L1971:2045 (figur 1). Det är troligt att det tidigare har legat en stor mängd röjningsrösen i närområdet men som schaktats bort i och med byggnationer och anläggning av vägar.

I området med röjningsrösen ligger även en kolningsanläggning, en kolbotten efter en resmila, L1971:5154.

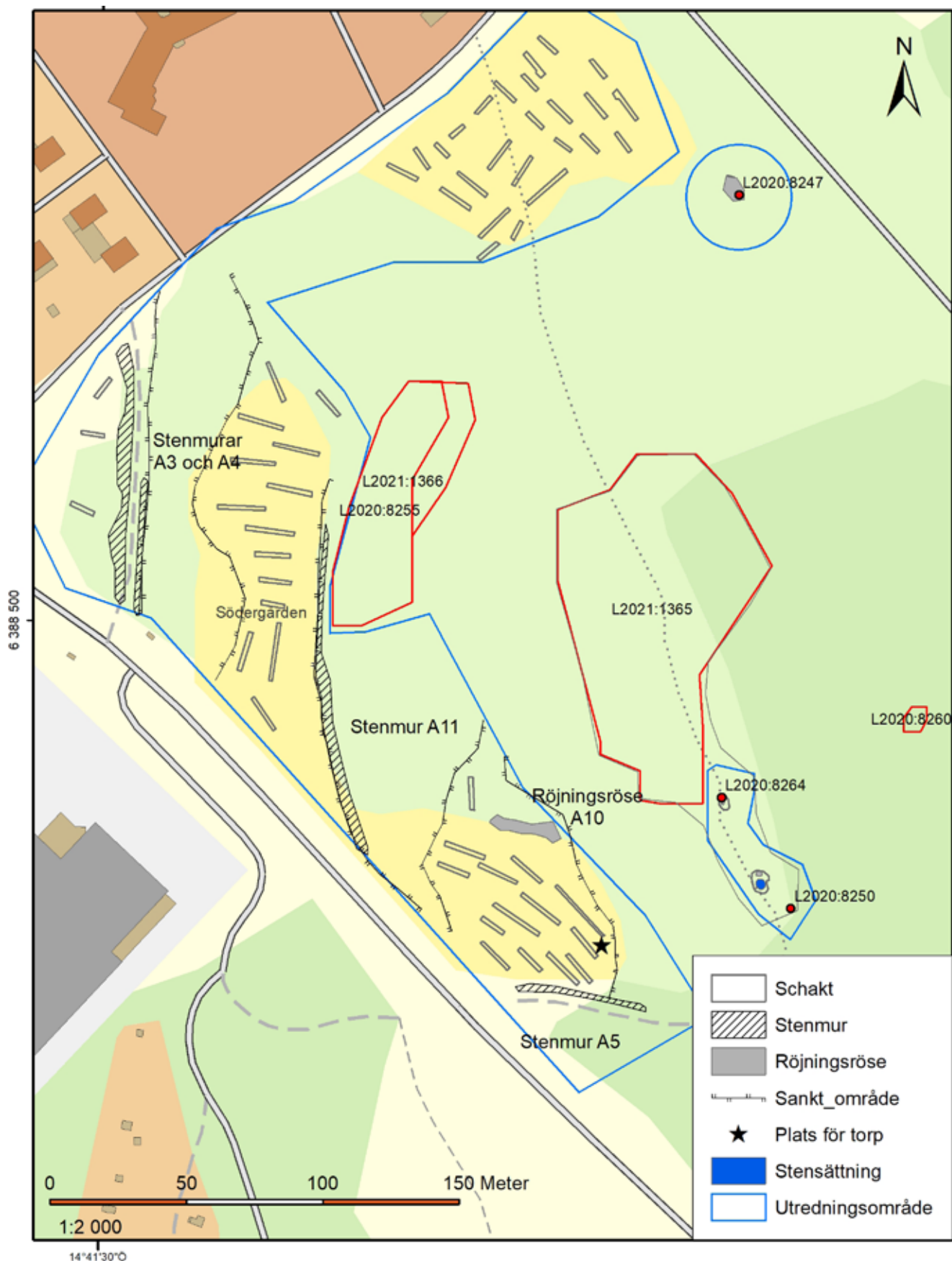
Mellan dessa röjningsröseområden ligger också en grav, en kvadratisk stensättning L1973:8451. Den har 13 meter långa sidor och hörnstenar. Omkring 200 meter norr om det aktuella utredningsområdet ligger ytterligare en stensättning inom området Åkershäll, med lämningsnummer L1973:8452. Den är rund och 22 meter i diameter. Ännu en stensättning ligger på en höjd omkring 100 meter sydöst om utredningsområdet, L1973:4621. Den är rund och något mindre, 4 meter i diameter.

Under historisk tid har Åkers by omfattat två hemman, Åkers Norregård och Åkers Södergård, varav den nu aktuella fastigheten har tillhört den sistnämnda (Castegren 1964).

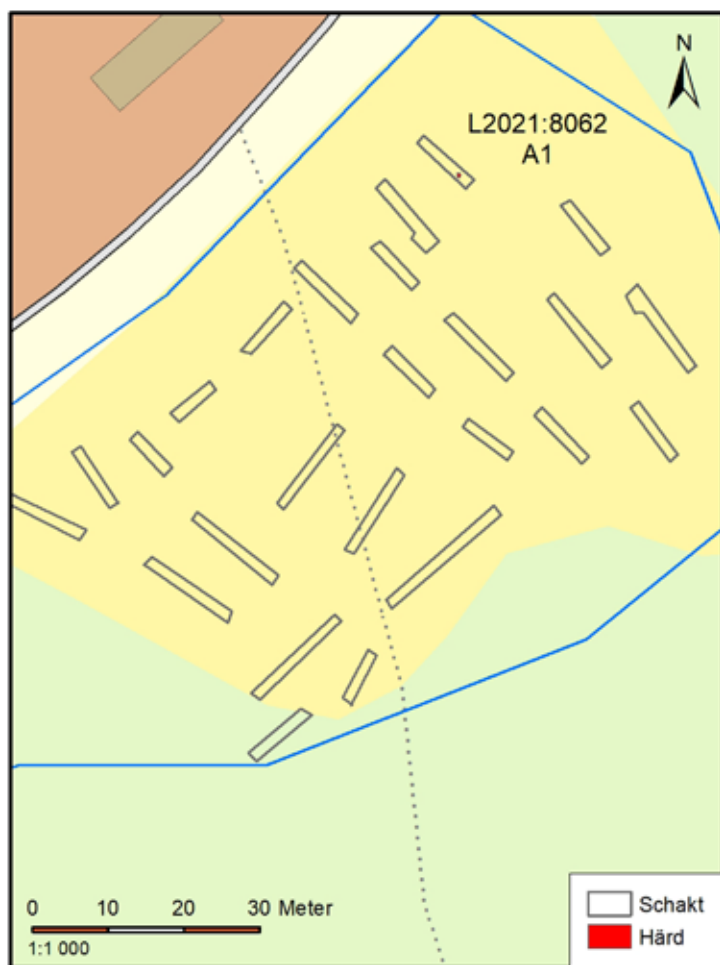
Tidigare undersökningar

Sydväst om det nu aktuella utredningsområdet finns, vilket beskrivs ovan, flera lämningar av typen fossil åker. De framkom under en utredning, steg 1, som genomfördes 2005 (Kristensson 2005). Denna följdes av en förundersökning inom dessa områden 2006 (Ödeén 2007). Då undersöktes och dokumenterades tre röjningsrösen och en stensträng, vilka tolkades ha anlagts under nyare tid.

I området som kallas Åkraberget gjordes en utredning, steg 1, 2020 (V. Franzén 2020). Denna ligger till grund för föreliggande arbete.



Figur 4. Plan som visar schakten samt anläggningar som stenmurar vilka inte har registrerats.



Figur 5. Plan som visar platsen ner mot Handskerydssjön där härden, L2021:8062, påträffades.

Resultat

Sentida hägnader och stentippar

Inom utredningsytan, utmed de igenväxta åkrarna och bergknallarna fanns gott om sentida stenmurar och stensamlingar. Stenmurarna låg främst utmed äldre vägsträckningar eller som en avgränsning mot sankare områden. De större stensamlingarna hade också samlats ihop i de lägre belägna ytorna och morasen. Lämningar som dessa registreras inte, men i planen i figur 4 och anläggningstabellen i figur 14 finns en beskrivning av lämningarnas läge och utseende.

Sökschaktningen

Vid utredningen drogs sammanlagt omkring 700 meter sökschakt (figur 4). Detta gjordes främst på redan öppna ytor och nu igenväxta åkrar. Anledningen var att mellan dessa, bestod området av sankare moras eller bergknallar.

Det påträffades en förhistorisk anläggning vid sökschaktningen. Det var en härd, A1, som registrerades och fick lämningsnummer L2021:8062. Den låg i området närmast Handskerydssjön (figur 5). Härden var rund och innehöll kol, sot och skörbränd sten (figur 14).

Figur 6. Schaktet som grävdes i L2020:8247 och där vatten genast sköt upp.



Möjlig grav/Röjningsröse L2020:8247

Vid utredningen, steg 1, som genomfördes 2020 registrerades en lämning i områdets nordöstra del som möjlig fornlämning, L2020:8247. Inom föreliggande uppdrag ingick att utreda om detta var en grav eller ett röjningsröse. Vi grävde med hjälp av grävmaskin en kvadrant i röset och kunde konstatera att det inte fanns spår av kantkedja eller andra tecken som tydde på att det rörde sig om en grav. Detta tillsammans med det sankta läget och ojämna stenmaterialet gjorde att vi efter delundersökning av anläggningen avskrev den som grav. Den är nu registrerad som röjningsröse L2020:8247.

Möjlig grav/Röjningsröse L2020:8264

Även denna anläggning registrerades som möjlig fornlämning vid utredningen 2020. Den har ett väldigt bra gravläge där den ligger på en höjd i landskapet. Stenmaterialet var jämnt och bestod av stenar i storleken 0,2–0,3 meter.

I denna anläggning gjorde vi inga ingrepp utan valde att endast torva av den. Efter det bedömde vi dock, trots läge och stenmaterial, att även detta var ett röjningsröse. Det var en enskiktad stenpack-

Figur 7. Det avtorvade röjningsröset L2020:8264. Foto från norr. Här kan man se stigen som går intill och nästan över anläggningen.



ning som i princip låg direkt på hälleberget. Eventuellt har den från början varit något större då en stig gick i kanten av anläggningens västra del. Vid foten av bergklacken väster om röjningsröset låg stenar som ursprungligen kan ha hört samman med detta.

Metalldetektor användes vid avtorvningen av anläggningen, utan några utslag.

L2020:8264 avskrevs efter avtorvning som möjlig grav och har istället bedömts som röjningsröse. Det ingår nu i lämningen fossil åker L2021:1365, som utvidgades något söderut under arbetet med föreliggande utredning.

Möjlig grav/Stensättning L2020:8250

L2020:8250 låg, likt den ovan beskrivna L2020:8264, på en långsmal bergsformation med branta kanter åt öster, söder och väster (figur 9). Denna var placerad på dess södra "udde".

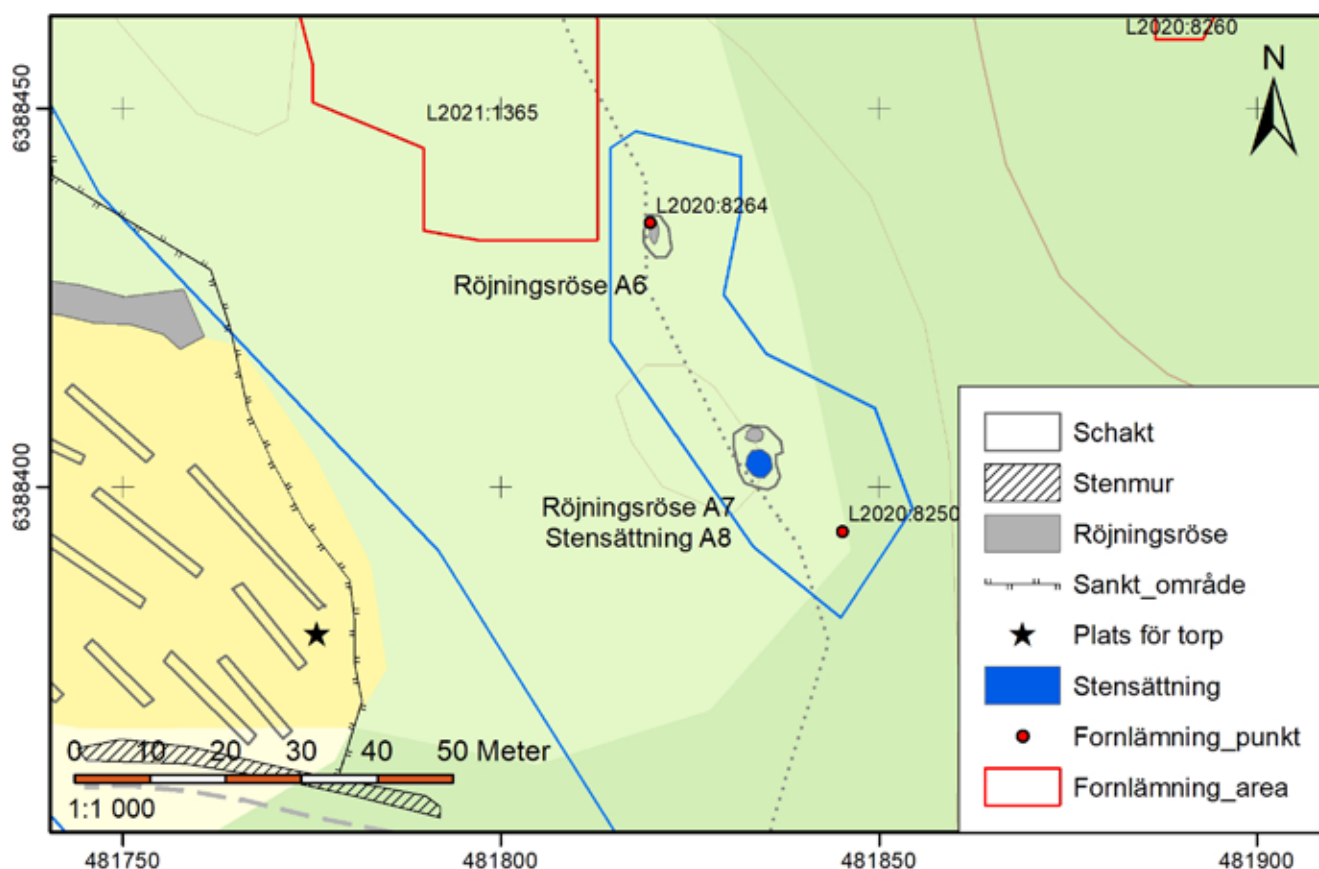
Lämningen registrerades vid utredningen, steg 1, som en möjlig grav och inom ramen för denna utredning ingick att fastställa om så var fallet. Här tog vi hjälp av grävmaskin, men det krävdes också omfattande avtorvning för hand för att få fram ytan och kunna se stenmaterialet på anläggningen (figur 8).

Efter avtorvningen fick vi fram en anläggning som vi anser är en förhistorisk grav, en stensättning. Formen var i princip rund och 4 meter i diameter. Stenmaterialet var jämnt, vällagt och bestod av



Figur 8. Avtorvning av L2020:8250, till en början med hjälp av grävmaskin.

Figur 9. Plan över höjden med fossil åker och stensättningen L2020:8250. Här syns den första registrerade punkten för graven, som utfördes med hand-gps under utredningen, steg 1. Denna punkt har nu flyttats till platsen cirka 15 meter åt nordväst.





Figur 10. Stensättningen L2020:8250 avtorvad. Här kan den vällagda kantkedjan samt den nu omkullfallna mittstenen ses. I bakgrunden ligger röjningsröse A7. Foto från söder.

stenar i storleken 0,2–0,5 meter. Dessutom var läget väldigt bra för den här typen av gravar, på en höjd i landskapet.

Graven hade också en tydlig kantkedja (figur 10). Centralt i stensättningen låg ett större stenblock som troligen har varit rest och fungerat som en mittsten.

I anläggningens nordöstra kant var kantkedjan något skadad. Strax intill låg ett röjningsröse, A7, vilket troligen hör samman med den här skadan.

Röjningsröset A7 var runt, 2 meter i diameter och 0,3 meter högt. Det ingår i den fossila åkern L2021:1365 vars begränsning utökades något söderut vid arbetet med denna utredning.

I samband med avtorvningen av stensättningen användes metall-detektor. Under det här arbetet påträffades endast sentida kapsyler. Det var inga andra utslag i gravens övre fyllning.

Lägenhetsbebyggelse L2022:350

I den sydvästra delen av utredningsområdet har det en gång legat ett torp vilket är utsatt på laga skifteskartan från 1849 (figur 4 och 12). Under utredningen undersökte vi området okulärt där torpet enligt kartan låg, dock utan att finna några spår förutom en



Figur 11. Skogsvägen som passerade soldattorpet Åkersholm. Detta var en del av den gamla kyrkvägen från Spexhult till Nässjö gamla kyrka. Till vänster syns stenmuren A5.

omkullfallen grindstolpe i granit som låg utmed den lilla skogsvägen som passerar söder om platsen. Vägen är en del av den gamla kyrkvägen från Spexhult till Nässjö gamla kyrka. Vi sökschaktade också platsen, men vi undantog det sankare område som låg strax öster om (figur 4). Dessutom sökte vi över ytan med metalldetektor, dock utan andra fynd än sentida.

Nässjö hembygdsförening och Nässjöbygdens Genealogiska Förening har gjort en torpinventering över socknen som ger mycket intressant information om torpet, som kallades Åkersholm (<https://www.hembygd.se/nassjo/page/23123>). Eftersom det rörde sig om ett soldattorp hette det St55 Åkersholm efter soldat nr 55 som tillhörde



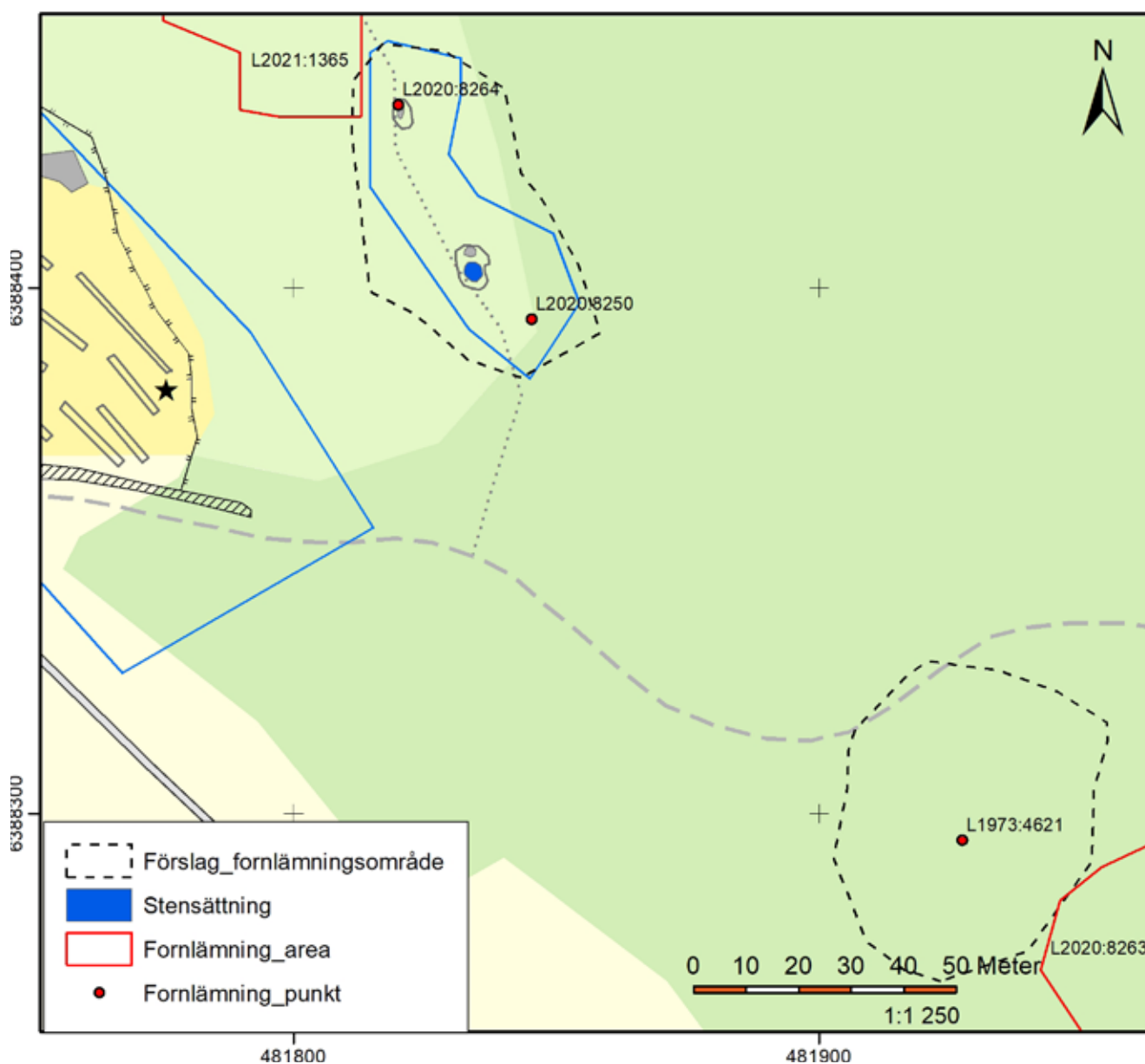
Figur 12. Karta från utredningen, steg 1, som gjordes 2020. På laga skifteskartan från 1849 syns dagens streckade skogsväg och att den i stort följer den äldre vägsträckningen, men att den äldre vägen gjorde en krök vid torpets fåhus/ladugård. Hussymbolen som ligger något norr om vägen är själva torpet. Observera att den blå linjen är från den tidigare utredningen.

Jönköpings regemente, Västra Härads kompani. Enligt torpinventeringen finns inte heller några lämningar kvar på platsen. Tidigare har en skylt funnits som visat torpets läge, men den återfanns inte vid utredningen. Utifrån protokollet från laga skiftet 1849 skulle soldattorpet flyttas, det har dock inte gått att utreda om så skedde.

Den förste soldaten som bodde på Åkersholm hette Anders Olsson, eventuellt Olofsson, och det var år 1683. Den siste soldaten som bodde på torpet hette Karl Gustaf Ring Rosell. Han var stamanställd och flyttade sedan till Eksjö 1893.

De uppgifter som man genom inventeringen har tagit fram om torpet och de människor som bott där är både intressant och också många gånger väldigt rörande. Det går att läsa mellan raderna om det slit och alla umbäranden som folket i Åkersholm har haft

Figur 13. Plan som visar vårt förslag på fornlämningsområden runt gravarna L2020:8250 och L1973:4621.



genom århundradena. Bland annat kan man läsa om den endast 17-årige Jon Pehrsson som vid första mönstringen 1716 noterades ”..för svag, bör förbättras” men som ansågs duglig året därpå. Efter Poltava var det ont om män som kunde tjäna som soldater och man gick ner i åldrarna. Redan året därpå 1718 dör Jon Pehrsson, troligen under fälttåget mot Norge. Det går också att läsa om utrustningen soldaterna kvitterar ut och om kvinnorna och barnen som levde tillsammans med soldaterna vid Åkraberget.

Under en period från 1720-tal och ett par årtionden framåt får soldaterna i torpet soldatnamnet *Åckerberg*.

Tidigare registrerad grav L1973:4621

Enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag ingick det också i vårt uppdrag att uppdatera beskrivningen av den tidigare registrerade stensättningen L1973:4621 samt rekommendera ett lämpligt skyddsavstånd till denna och andra eventuella gravar inför framtida byggnation.

Vi besiktade den sedan tidigare registrerade stensättningen L1973:4621 och anser att den beskrivning som finns är relevant och kan stå kvar oförändrad.

Dessutom har vi givit ett förslag till Länsstyrelsen på skyddsavstånd till den och den nypåträffade stensättningen L2020:8250 (figur 13). Båda gravarna ligger på höjder i en i övrigt kuperad terräng och vi har tagit med hela höjden som de är belägna på. Gällande L2020:8250 anser vi att hela höjden, som också innehåller fossil åker, bör bevaras. Tillsammans visar de på en miljö som är vanlig på sydsvenska högländet med äldre röjningsröseområden som också har gravar integrerade. För att utröna om de är samtida krävs dock en undersökning av lämningarna.

Fynd

Inga fynd tillvaratogs under utredningen.

Utvärdering av måluppfyllelse

Syftet med föreliggande arkeologiska utredning var att ta reda på om det fanns fornlämningar inom det aktuella området som skulle komma att beröras av den planerade bebyggelsen. Dessa mål anser vi har uppfyllts.

Ett avsteg från undersökningsplanen var att vi, efter kontakt med Nässjö kommun 2021-11-16, lade igen vissa av schakten inom ytan. Detta rymdes dock inom ramen för uppdraget.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-9044-2020
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2021-05-31
Jönköpings läns museums dnr: 2021-127
Beställare: Nässjö kommun
Fält- och rapportansvarig: Anna Ödeén
Rapportgranskning: Ann-Marie Nordman
Fältpersonal: Kristina Jansson och Anna Ödeén
Fältarbetstid: 2021-11-15–2021-11-17
Län: Jönköpings län
Kommun: Nässjö kommun
Socken: Nässjö socken
Fastighetsbeteckning: Södergården 1:1
Belägenhet: 63E 8iN
Koordinater: N: 6388358 E: 481757
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsyta: 36 000 m²
Fornlämningsnummer: L2020:8250, L2020:8247,
L2020:8264, L2021:1365,
L2021:8062, L2022:350
Fornlämningstyp: Stensättning, röjningsröse, område med fossil åkermark, härd och lägenhetsbebyggelse
Tidsperiod: Järnålder och nyare tid
Tidigare undersökningar: Utredning, steg 1, dnr 2020-201

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Kartmaterial

Lantmäteriet. ArkivSök (<https://etjanster.lantmateriet.se/>):

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA): Nässjö socken, Åker 1-2. Akt: E91-35:1. Storskifte. Upprättad av Nils Esping 1771.

Lantmåterimyndigheterna (LMA): Nässjö socken, Åker. Akt: 0682k1/1849. Laga skifte 1849.

Referenser på webben

<https://www.hembygd.se/nassjo/page/23123> Torpinventering genomförd av Nässjö Hembygdsförening och Nässjöbygdens Genealogiska Förening

Tryckta källor och litteratur

Castegren, Erik. 1964. *Äldre tiders Nässjö. Nässjö socken intill tiden för järnvägens tillkomst*. Nässjö.

Kristensson, Anna. 2005. *Röjningsrösen i Södergården. Arkeologisk utredning etapp 1, inför planerad utvidgning av Södergårdens industriområde Nässjö socken i Nässjö kommun Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2005:40. Jönköping.

Vestbö Franzén, Ådel. 2020. *Södergården 1:1. Arkeologisk utredning, etapp 1, inför planerad exploatering av Södergården 1:1 (Åkershäll), Nässjö socken och kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2020:20. Jönköping.

Ödeén, Anna. 2007. *Södergårdens stenrör. Arkeologisk förundersökning inför planerad utvidgning av Södergårdens industriområde Nässjö socken i Nässjö kommun Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2007:22. Jönköping.

Anl.nr/ Lämn.nr	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
A1/ L2021:8062	Härd	Härd, rund 0,6 m i diam. Fyllning av mörkbrun, humös sand med inslag av kol, sot och sotig skärvig sten. En större sten, 0,3 m, låg i kanten av anläggningen.	Fornlämning	Ej undersökt
A2/ L2020:8247	Röjningsröse	Röjningsröse runt 9 m i diam och 0,4 m högt. Stenmaterial bestående av 0,3-0,8 m stora stenar.	Övrig kulturhistorisk lämning (ändrades från möjlig fornlämning).	Delundersökt
A3	Hägnad	Stenmur 100 m lång (N-S) och 2-6 m bred. Stenstorlek 0,1-0,8 m. Liknar till största delen en stentipp. Ligger intill och V om en äldre vägsträckning.	Ingen antikvarisk bedömning	Registreras ej
A4	Hägnad	Stenmur 50 m lång (N-S) och 2,5 m bred. Vällagd av 0,2-0,8 m stora stenar. Ligger intill och Ö om en äldre vägsträckning. Höjd mot vägen 0,3 m. Höjd mot sank mark i Ö 0,8 m.	Ingen antikvarisk bedömning	Registreras ej
A5	Hägnad	Stenmur 50 m lång (VNV-ÖSÖ), 1,5-2 m bred och ca 1 m hög. 4-5 skift och vällagd. Ligger utmed en äldre vägsträckning och intill platsen för soldattorpet Åkersholm, L2022:350.	Ingen antikvarisk bedömning	Registreras ej
A6/ L2020:8264	Röjningsröse	Röjningsröse ovalt 2,5 x 1,5 (N-S) och 0,2 m högt. Stenstorlek 0,2-0,3 meter. Enskiktat och låg direkt på berget. En stig gick i anläggningens V begränsning.	Fornlämning (ändrades från möjlig fornlämning).	Avtorvad. Ingår i fossil åker L2021:1365
A7	Röjningsröse	Röjningsröse, i det närmaste runt och 2,2 x 2 m och 0,3 m högt. Stenstorlek 0,25-0,55 m.	Fornlämning	Avtorvad. Ingår i fossil åker, L2021:1365
A8/ L2020:8250	Grav	Stensättning, i det närmaste rund och 4 x 3,8 m stor. Var 0,25 m hög med en flack profil. Hade en relativt tät stenpackning av 0,2-0,5 m stora stenar. Centralt i stenpackningen låg ett större, långsmalt block 0,6 x 1,4 m, vilket troligt utgjort en rest mittsten. Runt stenpackningen gick en vällagd kantkedja av 0,25-0,4 m stora stenar. Denna var något skadad i den NÖ delen, troligen har detta ett samband med det intilliggande röjningsröset A7.	Fornlämning	Avtorvad. Ligger inom fossil åker L2021:1365
A10	Röjningsröse	Var troligen från början tre röjningsrösen som nu förvandlats till ett sammanhängande, stentippsliknande. 30 m långt (VNV-ÖSÖ), 2-5 m bred och 0,8-1,2 m hög. Stenstorlek 0,2-0,6 m. Avgränsar åkern mot sankare område.	Ingen antikvarisk bedömning	Registreras ej
A11	Stenmur	Stenmur 120 m (N-S) och 1,5-4 m bred. Till stor del stentippsliknande. Mest vällagd i den S delen, där den var 0,7 m hög och uppbyggd av 0,1-0,6 m stora stenar. Längre norrut övergick den alltmer till en terrass av sten och hade stenar i storleken upp till 1 m. Var anlagd på kanten mot sankare mark i Ö.	Ingen antikvarisk bedömning	Registreras ej
L2022:350	Lägenhetsbebyggelse	Plats för soldattorpet St55 Åkersholm enligt Laga skifteskartan 1849. Inga spår efter torpet på platsen. En grindstolpe låg däremot utmed skogsvägen ca 20 m söderut.	Ingen antikvarisk bedömning.	Uppgift om lämning

Figur 14. Anläggningstabell.

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningstyperna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningstypistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

I det område som kallas Åkraberget i södra delen av Nässjö stad planerar kommunen att bygga bostäder och inför det arbetet har Jönköpings läns museum gjort en utredning av den aktuella ytan.

Vi fann förhistoriska lämningar som en eldstad ner mot Handskerydssjön men också en grav som låg strategiskt uppe på en höjd. Graven, en så kallad stensättning, har haft en rest mittsten och varit synlig på långt håll.

I området har också ett soldattorp en gång legat. Av detta finns inget kvar på platsen, men i de historiska källorna kan man läsa om dem som bodde i torpet. Under tidigt 1700-tal bodde soldater där med namnet Åckerberg.

